

hogyan a könyv alapvető felépítésére figyelmeztessünk: Kotormány elbeszélése, Móra novellái és ezek összedolgozása kibogozhatatlanul egybecsúsznak. Éppen ezért Móra novelláinak Kotormány elbeszéléseivel való egybevetése — bármennyire is csábító lenne az író műhelyének megismerése szempontjából — csak nagy fenntartással végezhető el.

Köhegyi Mihály

Zrinszky László: A Magyar Tanácsköztársaság emléke költészetünkben (1919—1945). Bp. 1962. Akadémiai K. — MTA Irodalomtörténeti Intézet. 149 l. (Irodalomtörténeti Füzetek, 38.)

Hézagpótló munkát végzett Zrinszky László, mikor a két világháború közti költészetünkben a proletárforradalom emlékét végigkísérte. Irodalomtörténészeink közül többen feldolgozták, számba vették e történelmi korszak irodalmi eredményeit. A 133 nap azonban olyan mélyen beleégette magát a kortárs, főként az alkotó tudatába, hogy további vizsgálódásokat kell végezni, hiszen 1919 emléke ma is szembenézésre, számadásra ösztökéli költőinket, íróinkat. József Farkas szintetikus munkája — *Rohanunk a forradalomra* — bár sok kérdésre választ adott, korántsem teszi szükségtelemmé, hogy akár műfajok, irodalmi csoportok viselkedését ebből a szemszögből, a Tanácsköztársaság erkölcsi és embertvallató hatásának szemszögből vizsgáljuk. Írói ars poeticák, világképek, világnézetek elemzésénél még ma is első helyen áll a Tanácsköztársaság hatásának kérdése, hiszen alig akad író, művész, kire ne a legmélyebb benyomást tenné az emberi elnyomatás ellen felkelő nép hősi küzdelme s a harc tragikus vérbefojtása. Czine Mihály írja Móricz Zsigmondról szóló monográfiájában, hogy Móricz a „megízelt forradalmi ígéreket végképp sohase felejtette”, ez adott erőt az ellenforradalommal való szembefordulására, sőt ez állt közvetve a kritikai realizmus kibontakozásának hátterében is. Hasonló, sőt a líra sajátosságaiból adódóan még elementárisabb hatást olvas ki Zrinszky László a vizsgált korszak költészetéből.

Érdeme e könyvnek, hogy nem markol sokat s így feladatát megbízhatóan teljesíti. Megjegyzésre méltó Zrinszky közelítése témájához: nem egyszerűen dokumentál, hanem a „legyőzött és győzelmes forradalomnak, mint egésznek hatását az egész emberre” vizsgálja. Ezt a célt a fiatal tanulmányíró művének első felében maradéktalanul oldja meg. Az 1919 és 1925 közötti első szakaszban behatóan elemzi a különböző irodalmi irányzatok sorolt költők emlékező, vádoló, majd sirató verseit. Mód-

szere analitikus, de nem marad meg az idézett verseknél; írói pályák, világnézeti és politikai magatartások viszonylatában vizsgálja az idézett költeményt. A kiválasztott verseket jó ízléssel, gondos elemzéssel állítja célja szolgálatába és erőltetés nélkül von le messzebbmenő következtetéseket. Biztos kézzel fest portrét Juhász Gyuláról, Tóth Árpádról, Babits Mihályról, Kosztolányi Dezsőről, Gábor Andor, Barta Sándor és Kassák költészetéről. Megfelelő helyre teszi és ideológiai, esztétikai vizsgálat alá veti azoknak a kisebb hatóságúak, de a magyar költészet haladó folyamába bekapcsolódó s összhatásában megtermékenyítő szocialista vagy a szocializmus felé tartó költőknek a műveit, kik itthon, börtönök rácsai mögött, majd az emigrációban 1919 emlékét ápolták.

Irodalomtörténetileg is fontos adalékkul szolgál a tanulmány e szakasza, hiszen összefüggéseket fedez fel, megváltozott politikai és írói magatartásokat villant fel. Hozzájárul ahhoz, hogy a tudományos adatok, lélektani megfigyelések birtokában új megvilágításba helyezzünk írói pályákat. Igen fontos, hogy Zrinszky a kiváló okokat is elemzi. Egy-egy vers magyarázatánál nemcsak a proletárforradalom viszonylatában éri tetten az író, hanem indokolja válságát, emberi útvesztését, kiábrándulását, vagy újra felülről reménykedését. A rendszerezésben helyet kapnak a Tanácsköztársaság emlékét a sötét időkben visszaidéző népdalok, börtöndalok is.

Az 1925—1945 közötti időszakban azonban már a legjobban kiválasztott versek sem pótolják egy-egy költő egyéniségének, életútjának hacsak vázlatos felvételét. Két évtizednyi szakaszon nem elégíti ki a z olvasót, ha Rádnóti Miklósnak, vagy akár József Attilának azokra a verseire, szimbólumaira hivatkozunk, amelyek közvetve, vagy közvetlenül a proletárforradalom iránti nosztalgiaiból születtek.

A második fejezet célja már nem a felmérés volt, hanem a húszéves szakasznak idevágó irányait kellett volna a szerzőnek vázlatosan megrajzolnia. Az emigráció költészetében sikerült is ezt a módszert alkalmaznia, az itthoni írók műveiből azonban csak egy-egy verset ragadott ki. Kár, hogy Babits, Kosztolányi, Illyés, Kassák stb. 1925 utáni útjára nem ad 1919 viszonylatából sem kitékintést. Ez az ökonómiai hiba, a tervezés és módszerváltás következetes végigvitelének hiánya azonban nem von le a fent említett erényekből. Még így is szükséges és hasznos kiadványnak tekinthetjük Zrinszky László alapos tárgyi tudásra épült dolgozatát. A mellékelt jegyzetek mutatják, hogy más műfajban is fel tudná mérni a magyar Tanácsköztársaság messze sugárzó hatását.

K. Nagy Magda